

CZU: 334.72:[001.895 + 339.137.2]

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4461101>

ECOINOVAREA – VECTOR IMPULSIV DE DEZVOLTARE A COMPETITIVITĂȚII SUSTENABILE

Margareta BRADU

Universitatea de Stat din Moldova

În acest articol autorul cercetează interdependența dintre inovare și competitivitate la momentul actual și perspectivele de dezvoltare a ecoinovării ca un vector determinant în dezvoltarea competitivității sustenabile. Reieșind din faptul că la baza dezvoltării acestor două procese stă utilizarea rațională a resurselor economice într-o armonie complexă cu mediul înconjurător, autorul consideră că investițiile în dezvoltarea cercetării, inovațiilor, a antreprenoriatului inovațional și a firmelor inovatoare poate influența dezvoltarea competitivității sustenabile bazată pe ecoinovare.

Cuvinte-cheie: *inovații, inovare, ecoinovare, firmă inovatoare, antreprenoriat inovațional, competitivitate sustenabilă, dezvoltare durabilă.*

ECO-INNOVATION – IMPULSIVE VECTOR OF DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE COMPETITIVENESS

In this article the author researches the interdependence between the nowadays innovation and competitiveness and the perspectives of eco-innovation, as a determining vector in the development of sustainable competitiveness. Since there is the rational use of the economic resources in complex harmony with the surrounding environment at the basis of these two processes, the author considers that the investments in the development of research and innovations, of the innovative entrepreneurship and the innovative companies can influence the development of eco-innovation-based sustainable competitiveness.

Keywords: *innovations, innovation, eco-innovation, innovative company, innovative entrepreneurship, sustainable competitiveness, lasting development.*

Singurul avantaj competitiv de durată este abilitatea de a învăța mai repede decât concurenții tăi.

Arie de Geus

Introducere

În epoca tehnologico-informațională, prin care trece astăzi omenirea, și în urma schimbărilor acceleratorii care au loc în societate apar noi fenomene și procese care trebuie să fie abordate științific.

Astfel, într-o perioadă scurtă de timp în teoria economică au apărut o multitudine de concepte, cum ar fi: inovare, inovații, invenții, competitivitate, competitivitate sustenabilă, firmă inovatoare, cluster, ecosistem, eco-inovare etc.

În valul acesta de noi noțiuni și concepte devine tot mai important de a înțelege și de a diferenția anumite noțiuni, precum și de a demonstra rolul acestora în economia contemporană.

În cele ce urmează vom cerceta interdependența dintre inovare și competitivitate la momentul actual și perspectivele de dezvoltare a ecoinovării ca un vector determinant în dezvoltarea competitivității sustenabile.

Abordări conceptuale despre ecoinovare

Inovarea poate fi evidențiată ca o forță ce contribuie la creșterea competitivității economice. În cazul în care economiile devin tot mai deschise și mai independente, competitivitatea nu se mai poate dezvolta bazându-se doar pe factori de producție abundenți și ieftini sau doar pe dezvoltarea comerțului internațional. Competitivitatea ridicată presupune inovare continuă, iar inovarea reprezintă procesul de creație (generată de noi idei) urmat de efectuarea schimbărilor ridicate atât în calitatea produselor, cât și a volumului produs pe unitate de factor, mai bine zis – a productivității.

În acest context inovarea devine tot mai importantă pentru ca țările să obțină o valoare brută adăugată cât mai eficientă, să devină mai performantă, iar ca rezultat să se îmbunătățească calitatea vieții întregii populații. În același timp, pe parcursul dezvoltării noilor tehnologii și utilizării acestora în procesele de producere se observă o schimbare radicală în mediul ambiant, cum ar fi schimbările climatice, sărăcirea resurselor naturale și pierderea biodiversității, care poate avea o influență catastrofală asupra întregii omeniri. De aici și apare necesitatea de a căuta noi căi mai optimale pentru a dezvolta competitivitatea sustenabilă, fără consecințe negative asupra mediului.

În lecția publică „Competitivitatea Republicii Moldova: tendințe și provocări”, care a avut loc la Academia de Științe a Moldovei în luna mai 2020, academicianul Gh.Belostecinic a evidențiat cinci caracteristici ale competitivității: „competitivitatea este un domeniu al teoriei economice; competitivitatea analizează factorii și politicile economice; competitivitatea determină capacitatea unui stat de a dezvolta și menține un mediu favorabil dezvoltării economice sustenabile; competitivitatea menține procese favorabile implicării mai active a întreprinderilor în crearea valorii adăugate; competitivitatea produce mai multă bunăstare pentru oameni” [1].

Mai mulți autori (Lopez, Brandes, 2010; Dwyer și al., 2012; Rodríguez și al., 2012; Jennifer Blank și al., 2012; Schwab, Brende, 2012) susțin că competitivitatea trebuie abordată „din perspectiva dezvoltării sustenabile, avându-se în vedere imperativul asigurării unei dezvoltări mondiale pe termen lung prin intensificarea eforturilor de protecție a mediului, de folosire rațională a resurselor neregenerabile etc.”.

Această abordare a dezvoltării sustenabile este pusă în Raportul Comisiei pentru Mediu și Dezvoltare, cunoscut sub denumirea de Raportul Brundtland (1987): „Dezvoltarea durabilă (sustenabilă) este tipul de dezvoltare economică care satisface nevoile generațiilor prezente fără a compromite capacitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi” [2, p.43].

În căutarea acestor soluții, în teoria economică apare o nouă noțiune – ecoinovarea.

După cum menționează Comisia Europeană în comunicatul său „Ecoinovarea, cheia competitivității Europei în viitor”, ecoinovarea reprezintă orice inovație care conduce la realizarea de progrese semnificative în direcția atingerii obiectivului de dezvoltare durabilă, prin reducerea impactului modurilor noastre de producție asupra mediului, prin sporirea rezilienței naturii la presiunile asupra mediului sau prin obținerea unei utilizări mai eficiente și mai responsabile a resurselor naturale. Ecoinovarea reprezintă, de asemenea, o oportunitate pentru întreprinderi... Ea conduce la reducerea costurilor, ajută la atragerea de noi oportunități de creștere și consolidează imaginea întreprinderii față de clienți” [3].

Uniunea Europeană fiind o comunitate economică contemporană și progresivă, înaintează noi cerințe atât față de membrii săi cât și față de țările care tind spre a deveni membri ai acestei puteri economice. În acest context, în sus-numitul comunicat se menționează că „menținerea prosperității și a unei înalte calități a vieții în Europa depinde în mod esențial atât de existența unui mediu curat și sănătos, cât și de forța și competitivitatea economiei”.

Ecoinovarea poate deveni un vector important în dezvoltarea competitivității economiilor naționale, după cum a devenit inovarea în țările care devin tot mai competitive, cum sunt Elveția, Olanda, Marea Britanie, Suedia, Singapore, Statele Unite ale Americii, Finlanda, Danemarca, Germania și Irlanda, care în 2018 se plasează pe primele locuri în Clasamentul Indicelui global al inovației.

Cele mai notabile performanțe ale elvețienilor sunt legate de inovația eficientă pe piața muncii și de complexitatea sistemului de afaceri. Elveția investește cel mai mult în cercetare. Pe locul doi se află Olanda urmată de Marea Britanie, Suedia și Singapore.

Tot în 2018, conform raportului global al competitivității, SUA au ocupat locul 1, Singapore a ocupat locul 2, iar locul 3, 4 și 5, respectiv, Germania, Elveția și Japonia.

Potrivit Clasamentului Indicelui global al inovației pentru anul 2018, Moldova ocupă locul 48 din 126 de state [4].

Totodată, în Clasamentul Global al Competitivității 2018, elaborat de Forul Economic Mondial, Republica Moldova ocupă locul 88 din 140 de țări. Tot în acest raport se indică că la capitolul inovații Republica Moldova ocupă locul 105 din 140 de state [5].

Așadar, dacă e să comparăm rezultatele celor două rapoarte de evaluare a performanțelor în același an, observăm „paradoxul performanțelor inovatoare” ale Republicii Moldova, când în același an la același indicator avem două rezultate contradictorii: în primul raport țara noastră ocupă poziția 48 din 126 de state, iar în al doilea raport – locul 105 din 140 de state participante.

În anul 2018, Premiul Nobel pentru științe economice a fost acordat lui Paul Romer, economistul care a pus bazele abordării moderne a conceptualizării creșterii economice ca un proces alimentat de inovație. Dânsul consideră că progresul tehnologic este un factor endogen, ceea ce înseamnă că activitatea economică poate influența progresul întreprinderii în urma perfectării capitalului uman care va influența apariția inovațiilor în cadrul întreprinderii [6].

M.Porter (2008), analizând factorii de influență asupra competitivității, accentua rolul „inovațiilor, al creșterii calificării lucrătorilor, rolul extinderii sectorului de servicii intelectuale, al influenței politicii de stat, adică rolul acelor factori ce nu țin de preț” [7].

Observăm astfel o schimbare radicală în ce privește factorii ce influențează asupra competitivității economice, mai bine zis, trecerea de la factorii economici la cei noneconomici care depind de capacitățile capitalului uman și, în primul rând, de inovații.

Pentru dezvoltarea inovațiilor este necesar de a investi în educație și cercetare. După cum se cunoaște, investițiile în domeniul cercetării duc la sporirea activității de inovare și la dezvoltarea firmelor inovatoare. Prin intermediul acestora este mai ușor de dezvoltat ecoinovarea care poate deveni o „forță motrice” în dezvoltarea competitivității sustenabile în general, precum și la nivel microeconomic.

Analiza activității de inovare a întreprinderilor în Republica Moldova

Analizând activitatea de inovare putem menționa că aceasta include cercetarea-dezvoltarea-aplicarea inovației, urmărind acumularea unor noi cunoștințe care mai târziu vor fi utilizate în obținerea unor produse noi, care vor aduce plusvaloarea acesteia. Însă, acest proces nu poate fi realizat de o firmă ordinară sau de o întreprindere mică sau individual, care are un potențial mai scăzut decât firmele mari. În această direcție este necesar de a dezvolta firmele inovatoare, care, potrivit experienței din România, acestea din an în an ocupă un loc tot mai stabil în totalul firmelor. Nu se pot considera firme inovatoare acele firme care se ocupă cu vânzările de produse inovative ce au fost realizate sau dezvoltate de către alte întreprinderi [8].

Conform datelor BNS, în Republica Moldova „în perioada 2017-2018 întreprinderile inovatoare au fost în număr de 605 și reprezintă 18% din numărul total de întreprinderi incluse în cercetare (în scădere cu 10% față de anii 2015-2016). Din numărul total al întreprinderilor inovatoare, 40% au realizat concomitent mai multe tipuri de inovări (de produse, procese, metode de inovări de metode de organizare și/sau marketing”.

Tabelul 1

Rezultatele activității de inovare a întreprinderilor în Republica Moldova în anii 2015-2018

Indicatori	2015-2016		2017-2018	
	Numărul de întreprinderi, unități	Structura întreprinderilor inovatoare,%	Numărul de întreprinderi, unități	Structura întreprinderilor inovatoare,%
Total întreprinderi incluse în cercetare	3233	x	3326	x
Întreprinderi inovatoare – total, dintre care:	673	100,0	605	100,0
- întreprinderi care au realizat mai multe tipuri de inovări (de produs, proces, metode de organizare și marketing)	276	41,0	244	40,3
- întreprinderi inovatoare de produse și/sau procese, dintre care:	155	23,0	119	19,7
întreprinderi inovatoare doar de produse	57	8,5	51	8,4
- întreprinderi inovatoare doar de procese	56	8,3	37	6,1
- întreprinderi inovatoare de produse și procese	42	6,2	31	5,1
Întreprinderi inovatoare de metode de organizare și/sau marketing, dintre care:	242	36,0	242	40,0
- întreprinderi inovatoare doar de metode de organizare	72	10,7	81	13,4
- întreprinderi inovatoare doar de metode de marketing	99	14,7	91	15,0
- întreprinderi inovatoare de metode de organizare și de metode de marketing	71	10,5	70	11,6

Sursa: Elaborat de autor în baza datelor din [9].

Considerăm că aceste cifre sunt destul de modeste, luând în considerare că la data de 1 ianuarie 2018 Registrul de stat al persoanelor juridice conținea informații despre 169,4 mii de companii [10].

Aici putem menționa cele mai importante probleme care apar în calea dezvoltării firmelor inovatoare, și anume:

- lipsa personalului calificat, cel mai important obstacol în dezvoltarea firmelor inovatoare;
- cheltuielile minime pentru activitatea de cercetare–dezvoltare proprie;
- lipsa finanțării interne pentru inovație;
- lipsa de credit sau de capital privat;
- costuri pentru inovație prea mari;
- motivațiile angajaților calificați din întreprindere;
- lipsa unor parteneri de colaborare;
- dificultăți în obținerea unor subvenții guvernamentale sau a subvențiilor pentru inovație;
- cerere de piață incertă pentru ideile de inovație;
- lipsa motivației personale a angajaților.

În Strategia Inovațională pentru perioada 2013-2020 „Inovații pentru Competitivitate” se prevăd trei obiective de bază pentru dezvoltarea activității inovaționale:

- ✓ Dezvoltarea tehnologică a întreprinderilor, inclusiv a întreprinderilor mici și mijlocii.
- ✓ Dezvoltarea infrastructurii de suport pentru activitatea inovațională.
- ✓ Asigurarea condițiilor pentru edificarea unei economii bazate pe cunoaștere [11, p.3].

Prin această Strategie se prevede atragerea investițiilor, dezvoltarea industriilor exportatoare, edificarea societății bazate pe cunoștințe, inclusiv prin fortificarea activităților de cercetare și dezvoltare, inovarea și transferul tehnologic orientate spre eficiență și competitivitate.

Totodată, conform „Programului Național în domeniile cercetării și inovării 2020-2023”, finanțarea acestor domenii se prevede în mărime și mai scăzută – de 0,197-0,189.

Tabelul 2

Finanțarea domeniilor de cercetare–inovare din bugetul public în Republica Moldova, 2020 – 2023

Anul	Proiecte, mil. lei	Infrastructură, mil. lei	Total CI, mil. lei	Ponderele finanțării CI din PIB, %
2020	256,3	118,1	374,4	0,197
2021	276,6	96,2	372,8	0,196
2022	288,9	71,1	360	0,189
2023	309,5	50,4	359,9	0,189

Sursa: [12]

UE în strategia sa de dezvoltare și-a asumat angajamentul ca până în 2020 să ajungă la 3% din PIB, la 1% din fondurile publice, la 2% din investițiile private, ceea ce se estimează că ar genera 3,7 mil. de locuri de muncă și ar determina o creștere anuală a PIB-ului cu cca 800 mld. euro [13].

Concluzii

În concluzie am putea menționa că:

- ✓ inovațiile și procesul de inovare nu vin de la sine, acestea au nevoie de susținere financiară;
- ✓ este necesar de a forma un Sistem Național de Inovare (SNI), care ar cuprinde instituții și structuri ce influențează rata și direcția procesului de inovare, cum ar fi sistemul de educație, instituțiile de cercetare, sistemul financiar, specializarea forței de muncă și gradul de industrializare;
- ✓ dezvoltarea infrastructurii inovaționale, a firmelor inovative și a clusterelor inovative ar genera creșterea competitivității economiei naționale.

Soluțiile ce ar putea influența dezvoltarea competitivității sustenabile prin dezvoltarea activității de inovare a firmelor inovatoare și a ecoinovării în Republica Moldova pot fi următoarele:

- Dezvoltarea antreprenoriatului inovațional public–privat care ar duce la sporirea investițiilor în acest domeniu.
- Finanțarea domeniului de cercetare-dezvoltare din bugetul public măcar până la 1% din PIB.

- Dezvoltarea clusterelor inovative, cu atragerea cercetătorilor din instituțiile de cercetare naționale și din străinătate, universități, reprezentanți ai companiilor multinaționale care activează în țara gazdă, pentru a accelera procesul de aplicare a inovațiilor în economia națională.
- Elaborarea unui mecanism de motivare a întreprinzătorilor să introducă tehnologii noi de mediu, în loc de cele tradiționale.
- Utilizarea anumitor instrumente, cum ar fi: achizițiile publice ecologice, etichetarea ecologică, verificarea tehnologiilor de mediu, stimulentele financiare de finanțare a dezvoltării agroindustriei.
- Elaborarea anumitor măsuri financiare specifice de partajare a riscului investițiilor în ecoinovare.

Referințe:

1. <https://asm.md/competitivitatea-republicii-moldova-tendinte-si-provocari-lectie-publica-sustinuta-la-academia>.
2. World Commission on Environment and Development, 1987.
3. <https://ec.europa.eu/environment/pubs/pdf/factsheets/ecoinnovation/ro.pdf>
4. <http://www.agepi.md/ro/news/indicele-global-al-inova%C8%9Biei-2018-republica-moldova-urcat-6-pozii%C8%9Bii-%C3%AEn-clasament>
5. The Global Competitiveness Report 2018.
6. ROMER, P. *Integrating innovation and climate with economic growth*. The Royal Swedish Academy of Sciences has decided to award the Sveriges Riksbank Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel 2018 to The Prize in Economic Sciences 2018 Press Release (PDF). Nobelprize.org. October 8, 2018.
7. ПОПТЕР, М. *Конкурентное преимущество: как достичь высокого результата и обеспечить его устойчивость*. Москва: Альпина Бизнес Букс, 2008. 715 с. ISBN 9785961407600
8. BRADU, M. Dezvoltarea competitivității economice prin creativitate și firme inovative. În: *Materialele Conferinței științifico-internaționale „Priorități strategice de modernizare inovațională a economiei Republicii Moldova și politici de dezvoltare durabilă la nivel mondial”*, USM, Chișinău, 2015, p.460-467. ISBN 978-9975-71-711-3
9. <https://statistica.gov.md/libview.php?l=ro&idc=168&id=6541>
10. <https://statistica.gov.md/category.php?l=ro&idc=368>
11. Strategia inovațională a Republicii Moldova pentru perioada 2013-2020 *Inovații pentru competitivitate*, HG nr.952 din 27.11.2013. Publicat: 06.12.2013. În: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2013, nr.284-289, art.1063.
12. <https://cucireanul.wordpress.com/2019/08/11/programul-national-in-domeniile-cercetarii-si-inovarii-2020-2023-poate-duce-de-rapa-stiinta-din-republica-moldova/>
13. Research and Innovation Observatory – Horizon 2020 Policy Support Facility. Disponibil: <https://rio.jrc.ec.europa.eu/en/library/horizon-2020-policy-support-facility-peerreview-moldovan-research-and-innovation-system>.

Date despre autor:

Margareta BRADU, doctorandă, Școala doctorală Științe Economice, Universitatea de Stat din Moldova.

Prezentat la 07.12.2020